

TÜRKİYE'DE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK (PDR) LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME, PDR LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Dilek AVCI¹, Şenel POYRAZLI², Cem GENÇOĞLU³

1 Dr., Hacettepe Üniversitesi, dilekavci@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4937-6597.

2 Prof. Dr., Penn State- Harrisburg, poyrazli@psu.edu, ORCID: 0000-0003-3210-8991.

3 Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, cemgencoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2589-8673.

Geliş Tarihi: 23.06.2020 Kabul Tarihi: 30.10.2020

Öz: Bu araştırma Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin PDR lisansüstü eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Psikolojik Danışma ve İlişkili Alanlar Akreditasyon Kurulu (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs) (CACREP 2016) tarafından psikolojik danışmanların istihdam alanı gereksinimlerine uygun yeterlilikte yetiştirilmesi için üç boyutun gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir. Bunlar; 1. Lisansüstü öğrencilerinin program ile ilgili beklentileri, ihtiyaçları, öğrencilerin karakteristik özellikleri ve kişisel eğilimleri gibi bireysel faktörler, 2. Lisansüstü programların akreditasyonu 3. Mesleki denetim'dir. Bu çalışmada CACREP'de (2016) ifade edilen lisansüstü öğrencilerin program ile ilgili beklentileri, ihtiyaçları, öğrencilerin karakteristik özellikleri ve kişisel eğilimleri boyutu kapsamında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçlar ve önerilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 11 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin temalar ve kodlar oluşturularak nitel veri analizi yolu olan içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda genel olarak derslerin yayın odaklı yapılması, uygulama derslerinin nitel ve nicel açıdan geliştirilmesi ve etkili süpervizyona ilişkin görüşler ihtiyaçlar ve beklentiler kapsamında ön plana çıkarken; akademi dışında farklı bir işte çalışmak, ders içeriklerinin yetersiz bulunması ve akademik ortama dair sorunların ön plana çıktığı görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Türkiye'de lisansüstü eğitim, öğrenci ihtiyaçları

AN ASSESSMENT OF THE GRADUATE EDUCATION IN PSYCHOLOGICAL COUNSELING AND GUIDANCE PROGRAMS IN TURKEY: VIEWS OF GRADUATE STUDENTS

Abstract:

The aim of this study was to identify the challenges, needs and recommendations of graduate students who were receiving training and education in the Psychological Counseling and Guidance field in Turkey, and to offer suggestions to institutions in relation to how to attend to these difficulties and needs. As it is stated in the Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP, 2016), when training counselors, individual factors such as expectations, needs, and characteristics of the students and personal tendencies of graduate students about the program should be taken into consideration. Data in this study were collected through a semi-structured interview form that included 11 open-ended questions. Snowball and purposeful sampling methods were used to reach potential participants. Themes and codes related to the data were created and analyzed by utilizing a method of content analysis. Results indicated that students wanted their training and education to include a focus on how to publish research, to include more hands-on activities in application-oriented courses, and to include more effective supervision through coursework. Working in a setting outside of an academic setting, a perception of the course contents being limited in scope, and hierarchical relationships in the department were the leading student concerns. Implications of the findings, and recommendations are discussed.

Keywords: Psychological counseling and guidance, graduate education in Turkey, Turkish, student needs

Giriş

Dünyada psikolojik danışmanların eğitim standartlarını belirleyen, bilimsel ve profesyonel alanlarda temsilini sağlayan en büyük kuruluş olan Amerikan Psikolojik Danışma Derneği’ne göre (American Counseling Association

(ACA, 2005), her bireyin mevcut potansiyelini en iyi şekilde geliştirmek için profesyonel psikolojik hizmete ulaşma hakkı vardır ve psikolojik danışmanlar bu hizmeti sağlayan meslek elemanlarıdır (<https://www.counseling.org/about-us/about-aca/our-mission> Erişim: 11.02.2020). ACA psikolojik danışmanların hizmet kalitesini, yetkinliklerini ve saygınlığını arttırmayı, psikolojik danışma alanının gelişimini desteklemeyi, mesleki alanın etik ve kültürel çalışmalarını desteklemeyi temel misyonu olarak kabul etmektedir (<https://www.counseling.org/about-us/about-aca/press-room>: Erişim: 11.02.2020). Psikolojik danışma hizmetinin niteliğinin artması ve hizmetin profesyonel düzeye ulaşabilmesinde istihdam alanının ihtiyaçları ile bu ihtiyaçlara cevap verebilecek meslek elemanlarının doğru eşleşmesinin (fit) önemi vurgulanmaktadır (ACA, 2005). Bu anlamda doğru eşleşme istihdam alanı gereksinimlerini anlamak ve profesyonel düzeyde yeterlilik sağlayacak meslek elemanlarını bu istihdam alanlarına yönlendirmek ile gerçekleşebilmektedir (Özyürek, 2019). Psikolojik Danışma ve İlişkili Alanlar Akreditasyon Kurulu (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs, CACREP) (2016) psikolojik danışmanların istihdam alanı gereksinimlerine uygun yeterlilikte yetiştirilmesinde üç boyutun gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir. Bunlar;

1. Lisansüstü öğrencilerin program ile ilgili beklentileri, ihtiyaçları, karakteristik özellikleri ve kişisel eğilimleri gibi bireysel faktörler,
2. Üniversitelerin lisansüstü programlarının akreditasyonu,
3. Mesleki denetim olarak belirtilmiştir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında da tüm meslek alanlarında olduğu gibi lisansüstü eğitimin amacı profesyonelleşmiş meslek elemanlarının yetiştirilmesidir. Bu durum ACA (2005) tarafından “Psikolojik danışma eğitiminin amacı mesleki profesyonelliği ve akademik ilgisi yüksek meslek elemanları yetiştirmektir” şeklinde ifade edilmektedir. Bu nedenle bu üç boyutla ilgili faktörlerin ele alınıp değerlendirilmesinin ve olumlu eşleşmeye yönelik revizyonların yapılmasının hem meslek hem de istihdam alanı açısından kritik bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (ACA, 2005).

ABD’deki diğer yapılanma olan Amerikan Psikoloji Derneği’ne (American Psychological Association (APA) 1951 yılında “Division 17- Counseling

and Guidance” eklenmiş ve eğitim standartları belirlemiştir. Günümüzde “Counseling Psychology” olarak adlandırılmış danışma psikolojisinin standartları doktora eğitimi kapsamında tanımlanmıştır. APA “Division 17” 2013 yılında Danışma Psikolojisinin ayırıcı özellikleri ve uygulama alanının son halini yayımlamıştır (<https://www.apa.org/ed/graduate/specialize/counseling>; Erişim: 11.02.2020). ACA, ABD’de 56000 üyeye sahipken, Division 17 (The Society of Counseling Psychology)’nin üye sayısı 2000 civarındadır (Lichtenberg, Goodyear, Hutman ve Overland, 2016). Bu ayrım temel olarak lisansüstü programların akreditasyon standartları ile ilgili bir yarış olarak değerlendirilmektedir. Bu yarış ABD’de uygulama alanındaki çeşitlilik ve denetim sonucunda gerçekleşmektedir (<http://www.div17.org/wp-content/uploads/2012-CRSP-PP-PETITION-w-Appendix.pdf>; Erişim:11.02.2020).

Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) lisansüstü eğitimini ele alırken Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitiminin süreç içerisindeki gelişimini göz önünde bulundurmakta fayda olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü eğitim ilk olarak Hacettepe Üniversitesi’nde 1966-1967 öğretim yılında Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi Eğitim Bölümü bünyesinde açılmıştır (Doğan, 1996). Yaklaşık 60 senelik süreç içerisinde lisansüstü PDR eğitimi veren üniversitelerin sayısında hızlı bir artış olmuş, 2019 yılı itibariyle devlet ve vakıf üniversiteleri dahilinde 21 yüksek lisans, 14 doktora programı sayısına ulaşılmıştır (www.yok.gov.tr Erişim: 01.03.2020). Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü programlarındaki bu artış avantajlarla birlikte dezavantaj ve zorlukları da beraberinde getirmektedir. Başka bir ifadeyle PDR lisansüstü eğitimindeki sayıca artış ile birlikte program içerik, nitelik ve kalite sorununda da artış olduğu düşünülmektedir (Doğan, 1996). Örneğin PDR lisansüstü eğitim programlarında, PDR’nin çeşitli dallarında uzmanlık eğitimi vermek yerine daha genel bir eğitim verilmektedir. Ancak bilindiği üzere PDR, okul psikolojik danışmanlığı, ruh sağlığı danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı, kariyer danışmanlığı gibi uzmanlık alanlarına sahiptir (Doğan, 1996). Genel olarak ABD’de üniversitelerin yüksek lisans programlarında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanının uzmanlık alanlarından bazıları şunlardır; 1) Okul Psikolojik Danışmanlığı, 2) Eğitim Danışmanlığı, 3) İlkokul Psikolojik Danışmanlığı, 4) Ortaokul Psikolojik Danışmanlığı, 5) Kariyer Danışmanlığı, 6) Evlilik ve Aile Danışmanlığı 7) Üniversite Psikolojik Danışmanlığı 8) Ruh

Sağlığı Danışmanlığı 9) İstismar ve İhmal Danışmanlığı 10) Rehabilitasyon Danışmanlığı 11) Üniversite Personel Danışmanlığı 12) Danışman Eğitimi gibidir (Bilgin, 2000).

PDR'nin alt uzmanlık alanlarındaki bu çeşitlilikle birlikte Türkiye'de PDR eğitimi okul psikolojik danışmanlığı odaklı lisans düzeyinden başlamaktadır (Doğan, 1996). Doğan (1996), yayımladığı makalesinde Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programının varlığının örnek bir model olmasına rağmen lisansüstü eğitimde meslek alt alanlarındaki uzmanlaşmanın istenilen düzeyde olmadığını vurgulamaktadır. Bu makalenin yayımlanmasından bu güne değin bu sorun içeriği ile ilgili herhangi bir gelişmenin olmadığı ve programların akreditasyon probleminin devam ettiği görülmektedir.

Akreditasyon, mesleki dernek ya da kuruluşun, periyodik olarak yapılan değerlendirmeler sonucunda, belli standart ve nitelikleri karşılayan bir meslek eğitimi programını ya da bir eğitim kurumunu onaylayarak kamuya tanıtma süreci olarak tanımlanmaktadır (Altekruse ve Wittmer, 1991; McCaughan, 2010). McCaughan (2010), meslekte uzmanlaşmada, mesleki kimliğin tanınırlığında ve istihdam ihtiyaçlarının karşılanmasında temel faktörlerden birinin akreditasyon olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte lisansüstü programların akreditasyon probleminin alan profesyonellerinin seçim ve eğitim sürecinde başta etik olmak üzere mesleki yeterlilik, profesyonelleşememe, alan ihtiyaçlarının fark edilememesi, alan çalışanları için durağanlık ve tükenmişlik gibi sorunları ortaya çıkarabileceğini vurgulamaktadır (McAdams, Foster ve Adams, 2007). Psikolojik danışmanların istihdam alanı gereksinimlerine uygun yeterlilikte yetiştirilmesinde bir diğer boyut ise mesleki denetimdir. Mesleki denetim, "yetkisiz meslek icrasının" önüne geçmede alınacak önlemlerin başında gelmektedir. Türkiye'de ruh sağlığı uzmanlarının meslek odaları ile ilgili problem devam etmekte ve bu durum ele alınması gereken bir problem olarak değerlendirilmektedir (Özyürek, 2019). Bu araştırmanın da temel alındığı üçüncü boyut olan PDR lisansüstü öğrencilerinin sahip olduğu bireysel eğilim, kişilik özellikleri, ihtiyaçlar ve beklentiler gibi faktörler ile program niteliğinin uyuşmasının lisansüstü eğitim kalitesinde önemli olduğu vurgulanmaktadır (McAdams, Foster ve Adams, 2007). Başka bir ifadeyle lisansüstü öğrencilerin bireysel ihtiyaçları, amaçları, kişilik özellikleri ve sosyal özellikleri ile fakültenin akademik eğitimi, fakülte desteği, personel sayısı ve niteliği gibi faktörlerin olumlu eşleşmesi meslekte profesyonelleşmeyi des-

teklmektedir. Bu eşleşmenin değerlendirilmesinde görüldüğü gibi iki faktör bulunmaktadır. İlk akredite edilmiş lisansüstü program diğeri ise lisansüstü eğitim alan psikolojik danışmandır. Psikolojik danışmanların bireysel özellikleri ise geniş bir aralıkta ele alınmakla birlikte karakteristik özellikler, eğilimler, programdan beklentiler ve ihtiyaçlar bu kapsamda değerlendirilmektedir (McCaughan, 2010).

Türkiye’de PDR eğitimi lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç düzeyde verilmektedir. Lisans eğitimi çoğunlukla okul psikolojik danışmanlığına odaklanırken yüksek lisans ve doktora eğitimi arasındaki farkı eğitimin yoğunluğu ve mesleki beklentiler oluşturmaktadır (Korkut ve Mızıkacı, 2008). Genel itibarla Türkiye’de PDR alanında yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki eğitim daha genel düzeydedir ve belli bir alanda uzmanlaşma sağlamamaktadır (Ültanır, 2005). Yüksek lisans eğitimi doktora eğitimi için bir basamak görevi görmekte ya da okul psikolojik danışmanlığı alanında okulların psikolojik danışma servislerinde daha kıdemli olmayı sağlamaktadır. Doktora düzeyinde eğitim daha çok psikolojik danışman eğitimcisi olmak için gerekli bir derece olarak görülmektedir (Korkut, 2007). Türkiye’de PDR lisansüstü öğrencilerinin bireysel ihtiyaç ve beklentilerinin belirlendiği doğrudan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte bu çalışmalara kaynaklık edecek sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin; Büyükgöze Kavas (2011), bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulamasına yönelik değerlendirmeleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışma sonucunda PDR yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin eğitimler sürecinde aldıkları süpervizyonla ilgili olarak Türkiye’de PDR programlarında bir bütünlük sağlanamaması nedeniyle uygulama noktasında farklılıklar tespit etmiştir. Bireysel ve grupla danışma sürecindeki zorunlu oturum sayıları, gerçekleştirilen oturumların süpervizörler tarafından değerlendirilme biçimi ve öğrencilerin danışmanlarına ulaşma biçimlerinde üniversiteler arasında farklılıklar belirlenmiştir. Ayrıca lisansüstü öğrencilerin süpervizyon sürecinde süpervizörün olumsuzluklara değil, yapıcı eleştirilere odaklanmasının öğrencilerin program ve süpervizyon içeriğine yönelik olumlu algı geliştirmelerinde destekleyici bulunmuştur. Aydemir ve Çam (2015), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü eğitim alma nedenleri ve lisansüstü eğitimden beklentilerine yönelik düşüncelerini ve görüşlerini belirlemek amacıyla nitel araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini Eğitim Bilimleri ensti-

tüsüne bağlı 10 lisansüstü öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin lisansüstü eğitiminin işlevine ilişkin görüşleri bilimsel çalışmalara yönlendirme, nitelikli insan yetiştirme, farklı bakış açıları kazandırma, araştırma yapma becerisi geliştirme, düşünme ve yorumlama becerisi geliştirme, bir alanda uzmanlaşmayı sağlama temaları çerçevesinde tespit edilmiştir. Bununla birlikte lisansüstü eğitimin geleceğe yönelik hedeflerle ilgili akademik kariyer ile ilgili ilk basamak olması, mevcut meslekte iyi bir statü, istihdam kolaylaştırması alt temaları tespit edilmiştir. Lisansüstü eğitimden beklentiler ise alanda yetkili olmak, prestijli yaşam kurmak, kendini gerçekleştirme temaları çerçevesinde belirlenmiştir.

Sonuç olarak daha önce de ifade edildiği gibi hem CACREP hem de ACA, lisansüstü eğitim niteliğinin mesleki yapının niteliğinde çok önemli yere sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Buna bağlı olarak lisansüstü eğitim alan bireylerin seçiminden lisansüstü eğitimin akreditasyon ve sunulma biçimine kadar geniş bir aralıkta ele alınması gerektiği, bu nedenle programa ilişkin faktörlerin ve uzman adayına ilişkin faktörlerin iyi belirlenmesinin meslek istihdamında ve kimliğinde önemli yere sahip olduğu vurgulanmaktadır (McCaughan, 2010). Bu noktadan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada program ve uzman adayının olumlu eşleşmesindeki faktörlerden biri olan lisansüstü PDR öğrencilerinin yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçlar ve önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Alan yazın incelendiğinde PDR alanında lisansüstü düzeyde eğitim gören öğrencilerin yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçlar ve önerilerini ortaya koyan nitel bir çalışmanın alanyazına ve politika yapıcılara önemli bir kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü öğrencilerinin yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçlar ve önerilerinin belirlenmesi için nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcılarını 10 Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü öğrencisi (10 doktora) oluşturmaktadır. Katılımcıların 4'ü kadın 6'sı erkektir. Katılımcıların tamamı öğrenim süreçleriyle birlikte farklı istihdam

alanlarında çalışmaktadır. Altı katılımcı farklı devlet üniversitelerinde araştırma görevlisi olarak, üç katılımcı üniversite psikolojik danışma biriminde psikolojik danışman olarak, bir katılımcı özel bir okulda psikolojik danışman olarak çalışmaktadır. Katılımcılara ulaşırken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Yarı yapılandırılmış görüşme formu: Araştırmanın amacına bağlı olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara 11 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Katılımcılara yöneltilen ilk soru “*Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınız veya güdüleyici faktörler nelerdir?*” sorusudur. Katılımcılara yöneltilen ikinci soru “*Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınızı göz önünde bulundurarak eğitim sürecinizde bu amaca yönelik çalışmanızı zorlaştıran faktörler (varsa) nelerdir?*” sorusudur. Üçüncü soru, “*Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizi bilgi ve donanım açısından nasıl değerlendirirsiniz?*” sorusudur. Katılımcılara yöneltilen dördüncü soru uygulamaya dönük dersler ile ilgili düşünceleri belirlemeye yöneliktir. Bu kapsamda “*PDR eğitimini değerlendirdiğimizde teorik açıdan alınan derslerle birlikte uygulamaya dönük dersler de alınmaktadır. Siz eğitim sürecinizde grupla psikolojik danışma/bireysel psikolojik danışma dersi aldınız mı? Cevabınız ‘evet’ ise 4.1. Kaç saat süpervizyon eşliğinde aldınız? Süpervizörünüzle ne sıklıkla buluştunuz? 4.2. Staj yaptınız mı? 4.3. Grupla psikolojik danışma/ bireysel psikolojik danışma ve süpervizyon haricinde uygulamaya dönük farklı metotlar uyguladınız mı? 4.4. Haftada bir formal/informal akran (peer)süpervizyon sürecinden geçtiniz mi? 4.5. Eğitim Gördüğünüz yüksek lisans/doktora eğitimini “uygulayıcı yetkinlik kazanımı” açısından değerlendirdiğinizde yeterli ve/veya eksik bulduğunuz faktörler nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılara beşinci soru olarak “*Eğitiminiz esnasında Psikolojik Danışma (bireysel ve grup) uygulaması yapma durumunuz oldu mu? Olsaydı süpervizyon eşliğinde mi oldu? Aldığımız süpervizyona ilişkin düşünceleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Süpervizyon düşüncelerini belirlemeye yönelik bu soru kapsamında katılımcılara “*5.1. Aldığımız süpervizyon teorik açıdan değerlendirdiğinizde size ne kadar uygundu?*” ve “*5.2. Süpervizör ile ilgili ve/veya süpervizyon süreci ile ilgili değişiklik yapmak isterseniz neler yapmak isterdiniz?*” soruları yöneltilmiştir. Altıncı soru olarak katılımcılara “*Lisansüstü eğitim sürecinde eğitim aldığımız öğretim üyelerinin yetkinliğine ilişkin düşünceleriniz neler-*

dir? (Bireysel danışma, grupla danışma ve diğer dersler açısından değerlendiriniz) sorusu yönlendirilmiştir. Katılımcıların beklentilerine yönelik düşünceleri belirlemek amacıyla yedinci soru olarak “Yüksek lisans/ doktora eğitimine başlarken beklentilerinizi ve eğitim sürecinizi değerlendirdiğinizde örtüşen ve örtüşmeyen yönler nelerdir?” sorusu yönlendirilmiştir. Uzmanlaşma ve hedef içeriğini belirlemek amacıyla sekizinci soru olarak “Bildiğiniz gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik uzmanlık alanlarından (kariyer danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı gibi) oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinizde hangi alanda uzmanlaşmayı hedeflediniz? Eğitiminizin bu açıdan değerlendirdiğinizde düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yönlendirilmiştir. Dokuzuncu soru olarak katılımcılara lisansüstü eğitime başlama nedenleri ile sürecin getirdiği katkılar ile ilgili düşünceleri belirlemek amacıyla “Görüşmemizin başında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora yapma nedenlerinizi sormuştuk. Bu nedenleri de düşünerek Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde size katkısının en fazla olduğunu düşündüğünüz üç faktörü sıralayınız.” sorusu yönlendirilmiştir. Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen onuncu soru “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde eksikliğini hissettiğiniz üç faktörü sıralayınız.” sorusudur. Son olarak katılımcılara “Bizim unuttuğumuz sizin bilmemizi istediğiniz düşünceler varsa lütfen belirtiniz.” sorusu yönlendirilmiştir.

Kişisel bilgi formu (KBF): Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu formda yer alan sorular katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler esnasında yöneltilmiştir. Kişisel Bilgi Formu ile cinsiyet, çalışıp çalışmama durumu ve meslek bilgileri elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 11 açık uçlu soru, araştırmacılarından biri tarafından birebir görüşmelerle katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşmede ses kaydı ile birlikte yazılı notlar da alınmıştır. Ses kayıtları deşifre edilerek yanıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra Microsoft Office programından yararlanılarak elle analiz edilmiştir. Verilere

ilişkin temalar ve kodlar oluşturularak nitel bir veri analizi yolu olan içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi yapılırken dört aşama takip edilmiştir. 1. Verilerin kodlanması, 2. Temaların bulunması, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi ve 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buradan hareketle yapılan görüşmelerden elde edilen yanıtlar kodlanmış, yanıtlara ilişkin temalar farklı üç araştırmacı tarafından bulunmuştur. Ardından kodlar ve temalar araştırmacılar tarafından bir araya getirilerek düzenlenmiştir. Kodlar sayılarak frekans ve yüzde değerleri elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar bulgular olarak sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Geçerlik

Araştırmanın geçerliği kapsamında inandırıcılık (credibility) ve çeşitleme (triangulation) tedbirleri kullanılmıştır. İnanırıcılık araştırmacıların bulgularının katılımcıların ifadelerini yansıtmaya düzeyidir (Sandelowski, 1986). Bu kapsamda araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla her görüşme sonucunda araştırmacı tarafından özetleme yapılmış ve katılımcılara eksik veya anlaşılmayan yönler sorulmuştur. Nitel araştırmalarda geçerliği artırmada bir diğer tedbir çeşitlemedir (Cresswell ve Miller, 2000). Çeşitlemede tema ve kategoriler oluşturma sürecinde ortak noktayı bulmak amacıyla kullanılmaktadır. Çeşitleme kapsamında ise Denzin’in (1989) önerdiği “Araştırmacı çeşitlemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırmada her bir araştırmacı deşifrelere ait kodlama ve temaları oluşturmuş ardından kodlamalar ve temalar karşılaştırılarak son hali verilmiştir.

Güvenirlilik

Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla aşağıdaki tedbirler kullanılmıştır.

- Görüşmeler öncesinde araştırma protokolü hazırlanmış ve katılımcılar protokolden haberdar edilmiştir.
- Veri toplama öncesinde iki katılımcı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve ardından görüşme formuna son hali verilmiştir.
- Görüşmeler esnasında ses kaydı ile birlikte görüşmeci tarafından notlar tutulmuş, elde edilen bulgular ile karşılaştırılmıştır.

- Üç araştırmacının elde ettiği bulgular karşılaştırılmış ve tutarlığı incelenmiştir.

Bulgular

Çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanan veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen temalara ilişkin katılımcı ifadeleri sayılarak frekans ve yüzdeler olarak verilmiştir. Bu kısımda katılımcılara sorulan 11 soruya ilişkin bulgular sunulmuştur.

1. Katılımcılara yöneltilen “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınız veya güdüleyici faktörler nelerdi?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen ilk soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınız veya güdüleyici faktörler nelerdi?” sorusuna verdikleri yanıtlar.

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Akademisyen olmak isteği	12	34.4	“Akademik kariyer. Akademik kariyeri de bir araç olarak görüyorum. Onun dışında akademik çalışmaları yapmayı seviyorum zaten. Daha iyi akademik çalışmalar yapabileceğim bir platform benim için.” (K3)
PDR alanında kendini geliştirme	7	18.9	“Yüksek lisansa başladıktan sonra bilimsel çalışmalar yapmak, alana bir katkı sunmak, daha iyi psikolojik danışma yapabiliyor olmak, uygulama dersleri lisanstaki gibi değil, lisansüstü eğitimde biraz daha geliştirici düzeyde ve daha derinlemesine danışanları tanımayı ve danışma yapabilmeyi öğreniyoruz.” (K10)

Bazı akademisyenlerin rol model olması	6	16.2	“Üniversiteden çok sevdiğim hocalarım vardı. Bakıp örnek aldığım. Onların hayatı bana çok çekici geliyordu.” (K8)
MEB sisteminin yetersiz bulunması	4	10.8	“Ben Millî Eğitimde çalışıyordum. İki yıldır çalışıyordum zaten. Öğretmenlik çok severek yaptığım bir meslekti. İki yıl, üç yıl, beş yıl güzel ama etrafımda 30 yıldır öğretmen olanlar vardı ve onlara bakınca onlar gibi olacağım diye korkuyordum.” (K8)
Lisans eğitiminin yetersiz bulunması	3	8.1	“Kendimi geliştirmek için, lisans eğitimi yeterli gelmedi, o yüzden yüksek lisans ve doktora amaçlı başladım burada.” (K9)
Psikolojide lisans üstü eğitim yapma şansının az olması	3	8.1	“Psikolojiden sonra hep klinik istemiştim. Ama klinik kapısında çok bekleyen olur. Denedim bir iki yeri olmayınca, ne yapabilirim diye düşündüm. Sayılı birkaç alan vardı ilgimi çeken. Bunlardan en yakını psikolojik danışma geliyordu.” (K1)
Ekonomik sebepler	2	5.4	“Az kazanıyordum özel sektörde. Sonra düşündüm ki bu araştırma görevliliği falan da benzer bir içeriğe sahip ve devlette çalışırsam daha iyi şartlarda ve daha rahat olur” (K6)
Toplam		37	100

Birinci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların yedi tema altında toplandığı görülmüştür. En yüksek yüzdeliğe sahip ilk üç tema (1) Akademisyen olmak isteği, (2) PDR alanında kendini geliştirme, (3) Bazı akademisyenlerin rol model olması olarak bulunmuş; en düşük yüzdeliğe sahip tema ise (7) Ekonomik sebepler olarak belirlenmiştir.

2. Katılımcılara yöneltilen “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/doktora eğitimine başlamaktaki amacınızı göz önünde bulundurarak eğitim sürecinizde bu amaca yönelik çalışmanızı zorlaştıran faktörler (varsa) nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınızı göz önünde bulundurarak eğitim sürecinizde bu amaca yönelik çalışmanızı zorlaştıran faktörler (varsa) nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Akademi dışında farklı bir işte çalışmak	6	17.6	“Okulda çalışmak, özellikle özel okulun yoğun çalışma temposu” (K10)
Ders içeriklerinin yetersiz bulunması	5	14.7	“Eğitimin içeriği beni zorladı. Yüksek lisans da doktora aldığım dersin içeriği aynı. Bazı dersler hep aynı şekilde işleniyor ve sunum yapılıyor ve aynı şeylerin sunumu yapılıyor. Mesela ben herhalde aynı sunumu dört kere farklı derslerde varoluşçu kuram sunumu yaptım. Haliyle içerik birşey öğretmiyor. Ve belli şeyleri de artık almak istemiyorum ve bu beni çok zorladı.” (K6)
Akademik ortam sorunları,	5	14.7	“Akademik hayatın yoğunluğu, rekabetçiliği, stresi” (K5).
Ulaşım problemi,	5	14.7	“Devam aşamasında git- gel zor oldu. Git- gel çok yorucu oluyordu. Haftanın iki günü buradaydım. Zor oluyordu ama alışmıştım bir noktadan sonra.” (K9)

Zaman problemi yaşamak,	4	11.7	“Sıklıkla zaman problemi, bunu söyleyebilirim. Yüksek lisans sürecinde yoktu ama doktora sürecinde çocuk sahibi olduk. İyi oldu ama o zorlaştırıcı bir şey. Mesela ben gece 12’den sonra ancak çalışabiliyorum. Çünkü uyku problemi de var arkadaşın.” (K1)
Üniversitenin bulunduğu şehirden farklı bir şehirde yaşamak.	3	8.8	“Önce istanbul’da çok yoktu doktora. Şimdi Bursa’da yapıyorum. İstanbul’dayken de burdan da giderken zorlaştırıcı. Burdan oraya giderken de hala zorlaştırıcı.” (K4)
Ailevi/Özel ilişki problemleri	3	8.8	“Özel hayatımdaki bazı sıkıntılar, yeterliliği geçtiğim andan itibaren çalışmakta çok zorlandım. Akademik hayatın yoğunluğu, stresi ve benim özel hayatımdaki bazı zorlukların üstüste gelmesiyle son bir senedir zorlanıyorum” (K5)
İşlevsel olmayan ders çalışma alışkanlıkları	2	5.8	“Ders çalışma alışkanlığı konusunda çok sorun yaşadım. Çünkü ben lisansa kadar çok düzgün oturup çalışan bir öğrenci değildim. İlgisiz ve alakasızdım. Birdenbire yüksek lisans ortamına düşünce bilim yapıyorsunuz bir yerde her şeyi bilmek durumundasınız. Mesela bu beni çok zorladı” (K8)
Yabancı dil yetersizliği	1	2.9	“İngilizce konusu da zorlandığım alanlardan biri. Az çok konuşabiliyordum, bir sınav geçecek kadar puanım vardı ama bir metni okuyup anlayıp yazacak kadar bir şeyim yoktu. Bu da beni zorlayan nedenlerden biri idi.” (K8)
Toplam	34	100	

İkinci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların dokuz tema altında toplandığı görülmüştür. En yüksek üç yüzdeliğe sahip temalar (1) Akademi dışında farklı bir işte çalışmak, (2) Ders içeriklerinin yetersiz bulunması, (3) Akademik ortam sorunları, (4) Ulaşım problem ve (5) Zaman problemi yaşamak olarak belirlenirken; en düşük yüzdeliğe sahip tema ise (9) Yabancı dil yetersizliği olarak belirlenmiştir.

3. Katılımcılara yöneltilen “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizi bilgi ve donanım açısından nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen üçüncü soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizi bilgi ve donanım açısından nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Yetersiz	14	77.7	“Bence yetersiz. Kendi aramızda da konuşuyoruz. Benim algıladığım şey şuydu, daha çok akademik çalışma yaparız. Akademik üretim, yayın yaparız diye düşünüyordum ama burada daha pasif durumdayız. Hoca burada daha çok birşeyler anlatıyor. Bir şeyler veriyor. Sunum yapıyoruz ve çıkıyoruz. Ürün odaklı değil.” (K3)
Yeterli	4	22.2	a) Uygulama açısından “Bence uygulamanın içinde olması, o yüzden yeterli buluyorum.” (K1) b) Teorik açıdan “Yeterli olarak teorik açıdan yeterli buluyorum.” (K4)
Toplam	18	100	

Üçüncü soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların (1) yetersiz ve (2) yeterli olarak iki tema altında toplandığı görülmüştür. Yeterli temasının ise teorik ve uygulama açılarından olmak üzere iki kategoride ele alındığı görülmüştür.

4. Katılımcılara yöneltilen “PDR eğitimini değerlendirdiğimizde teorik açıdan alınan derslerle birlikte uygulamaya dönük dersler de alınmaktadır. Siz eğitim sürecinizde grupla psikolojik danışma/bireysel psikolojik danışma dersi aldınız mı?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen dördüncü soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların “PDR eğitimini değerlendirdiğimizde teorik açıdan alınan derslerle birlikte uygulamaya dönük dersler de alınmaktadır. Siz eğitim sürecinizde grupla psikolojik danışma/bireysel psikolojik danışma dersi aldınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar.

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Uygulamada yetkinlik	5	9.1	(a) Süpervizyon niteliği: “Süpervizyonu veren kişinin yetkinliği ile doğrudan alakalı. Yani süpervizyonu veren kişi yetkinse sana da bir parça yetkinlik kazanılabiliyor.” (K6)
	6	10.9	(b) Spesifik kuramda uzmanlaşma: “Özellikle doktora düzeyinde belirli kuramlar üzerinde uzmanlaşma olmasını isterdim. Örneğin BDT ve Şema gibi, bunları yüksek ücretlerle almak zorunda kalıyoruz.” (K10)
	4	7.3	(c) Yeterli sayıda danışan görmemek: “Tek dönem danışan görmenin yeterli olduğunu düşünmüyorum. İki döneme yayılması çok etkili olabilir.” (K10)
Staj yapılmaması	10	18.2	“Staj yapmadım ama başka hocadan da süpervizyon aldım. BDT süpervizyon eğitimi aldım 100 saatlik. Ama bu kendi çabamla tabii. Bu, doktora eğitimimden bağımsız.” (K3)

Süpervizyonun (süre ve süpervizöre düşen danışman sayısı açısından) yeterliliği	4	7.3	(a) Yeterli: "Her hafta görüştük, haftada 3-4 saati buluyordu. Ders kapsamında düşünürsek 3-4 kişinin aldığı bir dersti. Bu şekilde oldu. 14 hafta 3 saatten 3-4 kişi aldık. Kişi başı 14 saat diyebiliriz. Daha iyisi olabilir tabii ama bu da yeterliydi." (K1)
	6	10.9	(b) Yetersiz: "Bence daha etkili, uzun süreli süpervizyon verilebilirdi." (K9)
Uygulamada Farklı Metotlar	4	7.3	(a) Uyguluyorum: "Tabii uyguladım. Ben burda bireysel görüşmelerimi yaptım. BDT üzerinden gittik." (K1)
	6	10.9	(b) Uygulamıyorum: "Hocanın söyledikleri dışına çok çıkmadım. Kendimi yeterli görmediğim için." (K9)
Akran Süpervizyonundan yararlanma	9	16.4	(a) Yararlanıyorum: "Grup içinde kendi arkadaşlarımızla informal şekilde yapıyorduk." (K2)
	1	1.8	(b) Yararlanmıyorum: "Hayır" (K4)
Toplam	55	100	

Dördüncü soruya verilen yanıtlar incelendiğinde beş farklı tema oluşmuştur. (1) Uygulamada yetkinlik teması en yüksek yüzdeliğe sahip tema iken, (2) Staj yapılmaması, (3) Süpervizyonun (süre ve süpervizöre düşen danışman sayısı açısından) yeterliliği, (4) Uygulamada farklı metotlar, (5) Akran Süpervizyonundan yararlanma temaları eşit yüzdelerle sahiptir. Bununla birlikte uygulamada yetkinlik teması süpervizyon niteliği, spesifik kuramda uzmanlaşmama, yeterli sayıda danışan görmemek alt kategorilerinde ele alındığı belirlenmiştir. Süpervizyonun (süre ve süpervizöre düşen danışman sayısı açısından) yeterliliği teması yeterli ve yetersiz kategorilerinde değerlendirilmiştir. Uygulamada farklı metodlar teması içeceğinin uyguluyorum ve uygulamıyorum olarak iki kategoride değerlendirildiği görülmüştür. Akran Süpervizyonundan yararlanma teması ise yararlanıyorum ve yararlanmıyorum şeklinde iki kategoride değerlendirilmiştir. Yararlanıyorum kategorisinin

de sadece formal düzeyde akran süpervizyonu olmadığı için informal yararlanma durumunu kapsadığı görülmüştür.

5. Katılımcılara yöneltilen “Eğitiminiz esnasında Psikolojik Danışma (bireysel ve grup) uygulaması yapma durumunuz oldu mu? Olduysa Süpervizyon eşliğinde mi oldu? Aldığınız süpervizyona ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen beşinci soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların “Eğitiminiz esnasında Psikolojik Danışma (bireysel ve grup) uygulaması yapma durumunuz oldu mu? Olduysa Süpervizyon eşliğinde mi oldu? Aldığınız süpervizyona ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Süpervizyon sürecinin uygunluğu	7	15.5	(a) Süpervizörün yaklaşımı: “Süpervizyonumda Hoca bizi çok sınırlandırmadı. Şu kuramdan gideceksiniz’ bu kuramdan gideceksiniz gibi bir şey yoktu. Eklektik idi. Hangisi size uygun geliyorsa gibi. Bu da bana çok uygundu.” (K2)
	5	11.1	(b) Kuramsal çerçeve: “Bana BEPT çok uygun. Mesela BEPT’te kısa süreli ve çok uzun süreli bir anamnez var. Bu anamnez çok faydalı. Daha korkusuzca ilerleme var. Bana göre daha işlevsel geldi.” (K5)
	4	8.9	(c) Süpervizyon sürecinin uygulanma biçimi: “Teorik kısmı çok azdı. Belki 1-2 hafta. Daha çok uygulama idi. Bizim sürecimizin değerlendirilmesi üzerine. Ne hata yapıyoruz, nasıl düzeltilebilir. Benim bir hatam var mı? Kişiliğime uygundu.” (K4)

	4	8.9	(d) Süpervizyon alan kişi sayısı: “Grup süpervizyonunu 11 kişi alıyoruz ve hepimiz birer grup yönetiyoruz. 11 kişiyi süpervize etmek bizim süpervizörümüz için çok kolay bir şey değil” (K3)
Süpervizyon süreci ile ilgili değişiklik yapılmak istenilen faktörler	4	8.9	(a) Süpervizyonun çeşitli teknikler (akran süpervizyonu, roll playing, aynalı oda gibi) aracılığıyla verilmesi: “Akran süpervizyonunu da katardım. Akran süpervizyonu da o süreçte öğretilse ve etkili kullanmaya yönlendirilseydik daha da iyi olurdu. Çünkü her zaman bir hoca bulamıyoruz.” (K7)
	4	8.9	(b) Süpervizyon dersinin iki dönemde verilmesi: “Bence uzun soluklu bir süpervizyon süreci olabilir. İki dönem makul olabilir.” (K6)
	3	6.7	(c) Belirli bir kuramsal çerçevede süpervizyon verilmesi: “Belli bir kuramsal çerçeveye dönük olarak süpervizyon uygulaması olabilir. Zorunlu değil tabii ama kişinin isteğine bağlı olarak tutulması taraftarıyım. Belli bir kuramsal çerçevede ders açılması. Uygulama olarak da öyle mesela ben gidip BDT eğitimi almakla uğraşmayayım.” (K10)
	2	4.4	(d) Eşit süre imkânı: “Danışan kısıtlaması olmadığı için bazılarımız 2, bazılarımız 3 bazılarımız 4 danışan bulabildi. Bazı derslerde danışan sayısından ötürü bazı arkadaşlarımızın süreyi daha fazla kullanımı olabiliyordu. Hepimize eşit bir şekilde ayarlamaya çalışıyorduk bence daha güzel olabilirdi.” (K9)

	1	2.2	(e) Lisans öğrencilerine süpervizyon verilmesi: “Doktora öğrencileri olarak lisans öğrencilerine süpervizyon verebiliriz.” (K10)
	1	2.2	(f) Süpervizör değişikliğine gitmede esneklik: “Hocayı değiştirdim. Öncelikle hocayı değiştirdim.” (K5)
Süpervizyon eşliğinde bireysel ve grupla psikolojik danışma süreci almak	10	22.2	“Hem bireysel hem de grupla psikolojik danışma ders zorunlu olarak alıyoruz” (K1)
Toplam	45	100	

Beşinci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde (1) Süpervizyon sürecinin uygunluğu, (2) Süpervizyon süreci ile ilgili değişiklik yapılmak istenilen faktörler ve (3) Süpervizyon eşliğinde bireysel ve grupla danışma süreci almak temaları olmak üzere üç tema belirlenmiştir. Süpervizyon sürecinin uygunluğu teması süpervizörün yaklaşımı, kuramsal çerçeve, süpervizyon sürecinin uygulanma biçimi ve süpervizyon alan kişi sayısı kategorilerinde ele alınmıştır. Süpervizyon süreci ile ilgili değişiklik yapılmak istenilen faktörler teması kapsamında ise süpervizyonun çeşitli teknikler (akran süpervizyonu, roll playing, aynalı oda gibi) aracılığıyla verilmesi, süpervizyon dersinin iki dönemde verilmesi, belirli bir kuramsal çerçevede süpervizyon verilmesi, eşit süre imkânı, lisans öğrencilerine süpervizyon verilmesi ve süpervizör değişikliğine gitmede esneklik kategorileri belirlenmiştir.

6. Katılımcılara yöneltilen “Lisansüstü eğitim sürecinde eğitim aldığımız öğretim üyelerinin yetkinliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? (Bireysel danışma, grupla danışma ve diğer dersler açısından değerlendiriniz)” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen altıncı soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların “Lisansüstü eğitim sürecinde eğitim aldığınızı öğretim üyelerinin yetkinliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? (Bireysel danışma, grupta danışma ve diğer dersler açısından değerlendiriniz)” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Sunum odaklı ve yüzeysel ders işleme devam etmek	6	23.1	“Doktora dersleri yüksek lisans derslerinin devamı gibi, ileri ama hala sunum hazırlayıp sunuyoruz. Ben bir sunumu üç farklı derste sundum. Bu bana bir şey katmadı. Dersi geçtim.” (K10)
Yayın odaklı olmamak	4	15.4	“Bir derste hoca bu dersin sonunda yayın yapacağınız dedi, ben o dersti tek alıyordum, o dersin sonunda yayın yaptık ve en fazla zevk aldığım derslerden birtanesiydi. Ama diğer derslerde bu olmadı” (K3)
Güven veren ve olumlu hoca tavırları	4	15.4	“Hocaların tavrı öğrencilere çok iyi. Sıcak, kabul edici bu çok güzel.” (K1)
Belirli alanlarda uzmanlaşmak	4	15.4	“Her hocanın farklı uzmanlık alanı var. Çalıştığı, ilgilendiği ve genel olarak herkes kendi çalıştığı, ilgilendiği alanlardaki dersleri alıyor. Bence bu çok güzel bir şey. Kimseye ilgisi olmayan bir ders verilmiyor ya da hoca tesadüfen o dersti açmıyor.” (K7)
Danışan görmemek	3	11.5	“Herkesin iyi olduğu ama geliştirmesi gereken yönlerde var. Alanda daha çok danışan görmek mesela. Bazıları çok kopuk yaşıyor bundan biliyorum. Danışan görmeyi unutup öğrenciye nasıl danışan görmeyi anlatacağız?” (K1)
Uygulama alanında deneyimlilik	2	7.7	“Bazı hocaların uygulayıcı taraflarının olmadığını düşünüyorum. Sadece akademik yönü olan değil, deneyimi olan hocaların dersleri vermesi gerektiğini düşünüyorum.” (K10)

Tüm hocalardan memnun olmak	1	3.8	“Bence tüm hocalarımız alanda yetkin” (K9)
Otoriter hoca tavrı	1	3.8	“Asistan veya öğrenci farketmez kendinden alt seviyede biri olarak görünce ben dersten çok bu durumdan etkileniyorum” (K8)
Bazı hocaların kendini geliştirmemeleri	1	3.8	“Yetkinlik. Şöyle söyleyeyim, kimi hocanın çok zayıf olduğunu hissediyorsun. Bir noktadan sonra hocaların kendilerini pek geliştirmedini, geliştirmek için bir şeyler yapmadığını hissediyorsun. Haliyle sana da bir şey kazandıramıyorlar. (K6)
Toplam	26	100	

Altıncı soruya verilen yanıtlar incelendiğinde yanıtların dokuz alt tema altında toplandığı belirlenmiştir. (1) Sunum odaklı ve yüzeysel ders işlemeye devam etmek, (2) Yayın odaklı olmamak, (3) Güven veren ve olumlu hoca tavırları, (4) Belirli alanlarda uzmanlaşmak ve 5) Danışan görmemek en yüksek üç yüzdeliğe sahip temalardır. (7) Tüm hocalardan memnun olmak, (8) Otoriter hoca tavrı ve (9) Bazı hocaların kendini geliştirmemeleri temaları ise eşit ve en düşük yüzdeliğe sahip temalar olarak belirlenmiştir.

7. Katılımcılara yöneltilen “Yüksek lisans/ doktora eğitimine başlarken beklentilerinizi ve eğitim sürecinizi değerlendirdiğinizde örtüşen ve örtüşmeyen yönler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen yedinci soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların “Yüksek lisans/ doktora eğitimine başlarken beklentilerinizi ve eğitim sürecinizi değerlendirdiğinizde örtüşen ve örtüşmeyen yönler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Beklentilerle örtüşen yönler	4	16.7	a) Belirli konularda derinlemesine araştırma yapma fırsatı: “Bir amaç yaratma konusunda dediğim gibi öğrendiğim kuramları, konuları toplumsal konularla birleştirip bu konularda yayın yapmak, bir şeyler yapmak sonradan oluşturduğum amacım. Başta böyle bir şey yoktu. Çünkü bilmiyordum.” (K8)
	3	12.5	b) Doktorada teorik bilginin iyi verilmesi: “Daha çok teorik sunuyor .” (K4)
	2	8.3	c) Alanda uzman kişilerle çalışmak: “Hocalarımızın çoğu Türkiye’de PDR alanında en uzman kişiler.” (K10)
	1	4.2	d) Ruh sağlığı alanında ilerleme sağlamak: “Diğer alanlar için diyemem ama ruh sağlığı danışmanlığı konusunda etkili diye düşünüyorum.” (K10)
	1	4.2	e) Akademik hayata geçiş: “Yüksek lisans biraz daha lisanslaşmış durumda. 4+2 gibi. Ama yine de araştırma teknikleri, ölçek geliştirme gibi dersler sayesinde yüksek lisans aşamasında akademiye geçiş sağladığımı düşünüyorum.” (K9)

Beklentilerle örtüşmeyen yönler	4	16.7	a) Sınırlı sayıda yayın yapmak: “Başta dediğim gibi teze geldiğim zaman dört beş tane yayınum olur diye düşünüyordum. Hocalarımla. Ama şu an bir tane yayınum var ve bu benim için biraz hayal kırıklığı. Ben doktorayı öyle görüyorum, yayın üretim yapılan bir yer olarak görüyorum ama çok beklediğimi aldığım söylenemez.” (K3)
	3	12.5	b) Hocaların yayın konusunda teşvik etmemesi: “Artık doktora bittikten sonra da o alanda bizden çalışmalar makaleler bekleniyor. Bu konuda çok eksik kaldığımı düşünüyorum. Çok fazla ödev yaptık. Bu ödevlerimiz sayfa sayfa hepsi çöp oldu. Aslında o derse başlarken o dersin ürünü yayına dönüştürülebilir şekilde belki bir ürün, çalışma yapılırdı. Evet, çok şey öğrendik ama çöp oldu hepsi gibi.” (K7)
	2	8.3	c) Kariyer danışmanlığı ve okul psikolojik danışmanlığı gibi alt alanlarında uzmanlaşma sağlanamaması: “Kesinlikle uzmanlaşmayı vermemesi” (K5)
	2	8.3	d) Belirli bir kuram çerçevesinde psikolojik danışmada uzmanlaşmama: “Uzmanlaşma alanı olmasını bekleirdim. Özellikle doktora sürecinde kuramsal açıdan diyorum. Ama yükselisans bir tarafa doktora programı bile uzmanlık vermiyor.” (K1)
	1	4.2	Zaman yönetimini etkili yapamamak: “Akademik olarak zaman konusunda sorun yaşıyorum. Bu gerçi benimle ilgili bir mesele olabilir tabii.” (K9)
Beklenti olmaması	1	4.2	“Benim çok beklentim yoktu. Neyle karşılaşacağımı çok bilmiyordum aslında. Lisansüstü eğitime başlarken.” (K6)
Toplam	24	100	

Yedinci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde (1) Beklentilerle örtüşen yönler, (2) Beklentilerle örtüşmeyen yönler ve (3) Beklenti olmaması olmak üzere üç ana tema oluşmuştur. “Beklentilerle örtüşen yönler” teması altında belirli konularda derinlemesine araştırma yapma fırsatı, doktorada teorik bilginin iyi verilmesi, alanda uzman kişilerle çalışmak kategorileri en yüksek yüzdeliğe sahip kategoriler olarak; ruh sağlığı alanında ilerleme sağlamak ve akademik hayata geçiş kategorileri eşit ve diğer kategorilere göre düşük yüzdeliğe sahip kategoriler olarak tespit edilmiştir. “Beklentilerle örtüşmeyen yönler” teması altında ise, sınırlı sayıda yayın yapmak, hocaların yayın konusunda teşvik etmemesi, kariyer danışmanlığı ve okul psikolojik danışmanlığı gibi alt alanlarında uzmanlaşma sağlanamaması ve belirli bir kuram çerçevesinde psikolojik danışmada uzmanlaşmama kategorileri en yüksek yüzdeliğe sahip kategoriler olarak belirlenirken zaman yönetimini etkili yapamamak kategorisi en düşük yüzdeliğe sahip kategori olarak bulunmuştur.

8. Katılımcılara yöneltilen “Bildiğiniz gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı alt uzmanlık alanlarından (kariyer danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı gibi) oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinizde hangi alanda uzmanlaşmayı hedeflediniz? Eğitiminizin bu açıdan değerlendirdiğinizde düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen sekizinci soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların “Bildiğiniz gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı alt uzmanlık alanlarından (kariyer danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı gibi) oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinizde hangi alanda uzmanlaşmayı hedeflediniz? Eğitiminizin bu açıdan değerlendirdiğinizde düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
PDR alt alanlarına ilişkin uzmanlaşma sağlamıyor	26	96.3	“Doktora eğitimi ruh sağlığı alanında teorik açıdan uzmanlaştırıyor ama uygulama açısından PDR alanlarıyla ilgili uzmanlaştırdığını söyleyemem.” (K4)
PDR alt alanlarına ilişkin uzmanlaşma sağlıyor	1	3.7	“Lisansa göre daha çok uzmanlaştırıyor bence.” (K9)
Toplam	27	100	

Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde iki tema belirlenmiştir. Bunlar; (1) PDR alt alanlarına ilişkin uzmanlaşma sağlamıyor ve (2) PDR alt alanlarına ilişkin uzmanlaşma sağlıyor temalarıdır.

9. Katılımcılara yöneltilen “Görüşmemizin başında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora yapma nedenlerinizi sormuştuk. Bu nedenleri de düşünerek Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde size katkısının en fazla olduğunu düşündüğünüz üç faktörü sıralayınız.” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen dokuzuncu soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların “Görüşmemizin başında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora yapma nedenlerinizi sormuştuk. Bu nedenleri de düşünerek Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde size katkısının en fazla olduğunu düşündüğünüz üç faktörü sıralayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Akademik kimlik gelişimi	11	45.8	“Akademik araştırma yapmayı öğretti.” (K2)
Psikolojik danışma uygulamalarında yetkinlik	4	16.7	“Bireyle danışma sürecinde nasıl etkili olunur öğrenmiş oldum.” (K2)
Etkili iletişim becerileri	4	16.7	“Kendi insan ilişkilerime, iletişimime en fazla katkısı oldu” (K7)
Öz disiplin	2	8.3	“Öz disiplin. Çalışma ile ilgili, bir dersin başına oturduğumda 5-6 saat kalkmadan yapabiliyorum. Bunu lisans üstü kattı.” (K1)
Hırslı kişilik yapısı	2	8.3	“Daha hırslı oldum. Ben şundan çok etkileniyorum. Mesela bir hoca bana kötü bir şey deyince ben çok etkileniyorum.” (K8)
Statü	1	4.2	“Lisansüstü eğitim almak statü kazandıran birşey” (K6)
Toplam	24	100	

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde altı tema belirlenmiştir. (1) Akademik kimlik gelişimi, (2) Psikolojik danışma uygulamalarında yetkinlik, (3) Etkili iletişim becerileri ve öz disiplin en yüksek üç yüzdeliğe sahip temalar olarak belirlenirken (6) Statü teması en düşük yüzdeliğe sahip tema olarak belirlenmiştir.

10. Katılımcılara yöneltilen “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde eksikliğini hissettiğiniz üç faktörü sıralayınız” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılara yöneltilen 10. soruya ilişkin elde edilen temaların frekansları, yüzdeleri ve temalara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Katılımcıların “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde eksikliğini hissettiğiniz üç faktörü sıralayınız” sorusuna verdikleri yanıtlar

Temalar	f	%	Katılımcı İfadeleri
Akademik yayın yetersizliği	7	25.9	“Bizden beklenen herşeyi yayına dönüştüren bir bilimsel anlayışa sahip olmamız. Bunları dersler vermedi. Bunu kendi kendimize öğrenmek durumunda kaldık. Ama ders sürecinde ürün çıkmadı. Bu büyük bir eksiklik. Hele böyle herşeyin teşviğe dönüştüğü bir sistem içinde.” (K7)
Uygulama derslerinin yetersizliği	6	22.2	“Yaşantı zenginliği de yok. Uygulamalar az. Benim için birime gelip uygulama yapmak yasantı zenginliğidir. Ama bu ben istediğim için oluyor. Yoksa ben dışardan üç danışan bulup dersi tamamlayabilirdim. Bu tip şeylerde destek olan bir mekanizma yok. Projeler vs. olabilir. Yaşantı zenginliği olabilir.” (K6)
Etkili süpervizyon	3	11.1	“Uygulamanın daha güçlendirilmesi. Özellikle bireyselin. Süpervizyon ve kavramsallaştırma açısından.” (K5)
Fiziksel koşullar	2	7.4	“Fiziksel koşullar. Danışma odaları uygun değil, karanlık. Bunlar önemli. Psikolojik danışma birimi atıl. Bu önemli bir şey.” (K3)
Derslerin derinlemesine işlenmemesi	2	7.4	“Ders içeriklerinin daha dolu ve ürün odaklı yapılandırılması.” (K5)

Diyalog eksikliği	2	7.4	“Kast sisteminin en alt kısmındayız asistan olduğumuz için. Bundan çok rahatsızım. Birçok hocanın da buna göre hareket ettiğini düşünüyorum. Karşınızdaki için birey olarak bir değerin yok. Mesela bir hoca aradığında o işe gitmek zorundasınız. İşinizin olabileceği veya o an kendi isteğinizle o işi yapmama gibi bir lüksünüz yok yani. Kişisel olarak değer verilmemesi bir eksiklik olarak düşünüyorum.” (K8)
Akademisyenlerin yurt dışı eğitimi konusunda yönlendirici olmaması, mentörlük.	2	7.4	“Yurt dışı eğitim gibi konularda veya yurt dışında kongrelere katılma konusunda hocaların yönlendirici olması” (K10)
PDR alt uzmanlık alanlarında uzmanlaşma kazanılmaması	2	7.4	“Ekol ve uzmanlaşma meselesi. Alt alanlarda uzmanlaşma kesinlikle” (K1)
Proje temelli çalışmaların olmaması	1	3.7	“Derslerin projelere dönük olmaması çok büyük bir eksiklik.” (K10)
Toplam	27	100	

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde dokuz tema belirlenmiştir. (1) Akademik yayın yetersizliği, (2) Uygulama derslerinin yetersizliği ve (3) Etkili süpervizyon temaları en yüksek yüzdeliğe sahip ilk üç tema iken; (9) Proje temelli çalışmaların olmaması teması en düşük yüzdeliğe sahip tema olarak belirlenmiştir.

11. Katılımcılara yöneltilen “Bizim unuttuğumuz sizin bilmemizi istediğiniz düşünceler varsa lütfen belirtiniz.” sorusuna ilişkin bulgular:

Görüşmeler kapsamında katılımcılar araştırmacılara bu konuda eklemek istedikleri herhangi bir konu beyan etmemişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları incelendiğinde, katılımcıların Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında lisansüstü eğitime başlama amacını belirlemek amacıyla “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine

başlamaktaki amacınız veya güdüleyici faktörler nelerdi?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile ilgili bulgular incelendiğinde sırasıyla akademisyen olmak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında kendini geliştirmek, bazı akademisyenlerin rol model olması, MEB çalışma sisteminin yetersiz bulunması, lisans eğitiminin yetersiz bulunması, psikolojide lisansüstü yapma şansının az olması ve ekonomik sebepler temaları oluşmuştur. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde psikolojide lisansüstü yapma şansının az olması teması hariç birbirini tamamlar niteliktedir. Bilindiği gibi Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik, ABD ve Avrupa modellerinin çoğunluğunun aksine lisans süreci ile başlamaktadır. Bu durum hem mesleki süreç hem de meslekte profesyonelleşme açısından bir avantaj olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 1996). Lisans eğitimi ile meslek temellerinin atıldığı düşünüldüğünde mesleki kimlikle ilgili yapılanmanın önemli bir sürecini lisansüstü eğitim oluşturduğu düşünülmektedir. Akademik hayata geçişin yanı sıra lisans sürecindeki bilgi ve becerilerin geliştirilmek istenmesi ve MEB sisteminin Psikolojik Danışma ve Rehberlik personelinin bireysel gelişimini destekleme noktasında yetersiz kalması bütünlük göstermektedir. Burada bir diğer önemli bulgunun akademisyenlerin rol model olmasıdır. Erdem (2007) bilim insanı yetiştirme sorumluluğunu taşıyan öğretim üyesinin mesleki etik ilkelere dikkat etmesinin ve uygulamalı olarak bu konuda öğrencisine iyi bir rol model olmasının önemini belirtmiştir. Psikolojik Danışma ve Rehberlik akademisyeninin lisans sürecinden itibaren akademik donanımın yanı sıra etik ve duyarlı bir yapı sergilemesi, mesleki gelişimle birlikte kültürel ve entellektüel anlamda kendini geliştirmesi önemli görülmektedir. Psikolojide lisansüstü eğitim yapma şansının az olma teması lisans mezuniyeti Psikolojik Danışma ve Rehberlik olan katılımcıdan değil Psikoloji lisans mezunu olan katılımcıdan elde edilmiştir. Bu noktada katılımcının Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimine ilişkin vurgusu psikoloji lisans eğitimine göre daha olumlu olduğu yönündedir.

PDR lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü amaçlarına giden süreçte zorlaştırıcı faktörleri belirlemek amacıyla sorulan “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitimine başlamaktaki amacınızı göz önünde bulundurarak eğitim sürecinizde bu amaca yönelik çalışmanızı zorlaştıran faktörler (varsa) nelerdir?” sorusu sonucunda elde edilen temalar sırasıyla akademi dışında farklı bir işte çalışmak, ders içeriklerinin yetersiz bulunması, akademik ortam sorunları, ulaşım problemi, zaman problemi, üniversitenin

bulunduğu şehirden farklı bir şehirde yaşamak, ailevi/özel ilişki problemleri, işlevsel olmayan ders çalışma alışkanlıkları ve yabancı dil yetersizliğidir. Bulgular incelendiğinde özellikle doktora sürecindeki ders içeriklerinin yükseklisans ders içerikleri ile benzer olması ve sunum odaklı derslerin gerçekleştirilmesi zorlaştırıcı faktör olarak dikkat çekmektedir. Zaman düzenleme konusunda ise özellikle akademik yaşam ve iş yaşamı arasında denge kurmanın buna bağlı olarak akademik araştırma ve yayın odaklı çalışmak için zaman probleminin ortaya çıkması ön plandadır. Bu soruyla bağlantılı olarak bilgi ve donanım katkısı açısından Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü eğitiminde doktora eğitiminin yüksek lisans eğitimi ile kıyaslandığında beklentileri karşılama noktasında yetersiz algılandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular bu noktada iki açıdan değerlendirilmektedir. İlki doktora öğrencilerinin doktora sürecine başlama hedefi olan akademik personel olmak amacına bağlı olarak yayın ve araştırma odaklı olmaları ancak buna karşılık ders içeriklerinin yayın ve araştırma odaklı olmamasının vurgulanması nedeniyledir. İkinci olarak yüksek lisansın devamlılığı gibi doktora derslerinin benzer içerikte devam etmesi bir hayal kırıklığı olarak sıklıkla ifade edilmektedir. Diğer taraftan Psikolojik Danışma ve Rehberlik uzmanlık alanları olan okul psikolojik danışmanlığı, kariyer danışmanlığı gibi alanlarda uzmanlaşma sağlanamaması yetersiz bulunmaktadır. Bu durum seçmeli dersler ve tezler ile bazı üniversitelerin programlarında karşılanmaya çalışılsa da burada akreditasyon ve ilgili alanlar ile ilgili ünvan sorunu ortaya çıkabilmektedir. Başka bir ifadeyle tüm üniversitelerde seçmeli ders çeşitliliği benzer şekilde olmamaktadır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik uzmanlık alanlarında ilgili alanlara ilişkin seçmeli ders almak veya tez hazırlamak uzmanlık alanlarına ilişkin yasal ünvanı beraberinde getirememektedir. Bununla birlikte lisansüstü eğitiminin bilgi ve donanım açısından yeterli bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla sorulan “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizi bilgi ve donanım açısından nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sonucunda yeterli bulunan iki temel alanın teorinin kapsamlı verilmesi ve psikolojik danışma uygulamaları olduğu görülmüştür. Diğer taraftan psikolojik danışma uygulamaları ile ilgili süpervizyon sürecinin niteliği ile ilgili olumsuz algılar tespit edilmiştir.

Psikolojik danışma uygulamaları ve süpervizyon sürecine yönelik düşünceleri belirlemek amacıyla “PDR eğitimini değerlendirdiğimizde teorik

açından alınan derslerle birlikte uygulamaya dönük dersler de alınmaktadır. Siz eğitim sürecinizde grupla psikolojik danışma/bireysel psikolojik danışma dersi aldınız mı? Cevabınız ‘evet’ ise 4.1. Kaç saat süpervizyon eşliğinde aldınız? Süpervizörünüzle ne sıklıkla buluştunuz? 4.2. Staj yaptınız mı? 4.3. Grupla psikolojik danışma/bireysel psikolojik danışma ve süpervizyon haricinde uygulamaya dönük farklı metotlar uyguladınız mı? 4.4. Haftada bir formal/informal akran (peer) süpervizyon sürecinden geçtiniz mi? 4.5. Eğitim Gördüğünüz yüksek lisans/doktora eğitimini “uygulayıcı yetkinlik kazanımı” açısından değerlendirdiğinizde yeterli ve/veya eksik bulduğunuz faktörler nelerdir?” ve “Eğitiminiz esnasında Psikolojik Danışma (bireysel ve grup) uygulaması yapma durumunuz oldu mu? Olduysa Süpervizyon eşliğinde mi oldu? Aldığınız süpervizyona ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Süpervizyon düşüncelerini belirlemeye yönelik bu soru kapsamında katılımcılara “5.1. Aldığınız süpervizyon teorik açıdan değerlendirdiğinizde size ne kadar uygundu?” ve “5.2. Süpervizör ile ilgili ve/veya süpervizyon süreci ile ilgili değişiklik yapmak istesenez neler yapmak isterdiniz?” soruları yöneltilmiştir. İlk soruya ilişkin temalar staj yapılmaması, süpervizyonun (süre ve süpervizöre düşen danışman sayısı açısından) yeterliliği, uygulamada farklı metotlar, akran süpervizyonundan yararlanma, uygulamada yetkinlik olarak tespit edilmiştir. İkinci soruya ilişkin temalar ise süpervizyon sürecinin uygunluğu, süpervizyon eşliğinde bireysel ve grupla psikolojik danışma süreci almak olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular birlikte iki açıdan değerlendirilebilir. İlki süpervizyonun niteliği (süpervizyonun sunulma biçimi, kuramsal çerçeve, vaka formülasyonu, süpervizyon alan kişi sayısı, süpervizöre düşen öğrenci sayısı gibi), ikincisi ise süpervizyon alınan ders sayısının yetersizliğidir. Süpervizyon ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar bu bulguyu destekler niteliktedir. Örneğin, Aladağ ve Kemer (2016) gerçekleştirdikleri araştırmada Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğretim üyelerinin süpervizyon yöntemleri, teknikleri ve formları gibi süpervizyon gereksinimlerini nadiren uyguladıklarını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte grup süpervizyonunun en sık kullanılan süpervizyon modeli olduğu, bireysel süpervizyonun nadiren ve ihtiyaç halinde kullanıldığı tespit edilen bir diğer noktadır. Owen ve arkadaşları (2019), psikolojik danışma akademik personelinin yeni doktora öğrencilerine teorik bilginin yanı sıra süpervizyon süreci ile ilgili bilgi, beceri ve tutum açısından da yeterlilik kazandırılmasının önemine dikkat çekmektedirler. Bu

kapsamda doktora öğrencilerinin süpervizyonun nasıl verildiğine ve süpervizyondan nasıl yararlandığına ilişkin akademik personelin rol model olduğu vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Aladağ ve Kemer (2016), doktora öğrencilerinin süpervizyon sürecinde destekleyici, objektif süpervizyon- danışman ilişkisine ve yapılandırılmış süpervizyon tekniklerine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Büyükgöze Kavas (2011), yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin süpervizyon çalışmalarının daha verimli geçebilmesi için süpervizörlerin olumlu yönlerde de geri bildirim vermeleri ve destekleyici olmalarının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmanın bulgularında da görüldüğü gibi Türkiye’de uygulama dersleri kapsamında süpervizyon verilmektedir. Ancak öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının yüksek olması nedeniyle yaygın olarak grup süpervizyonu gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum araştırma bulgularında da görüldüğü gibi, öğrencilerin eşit sürede süpervizyondan yararlanamama problemini beraberinde getirebilmektedir. Owen ve arkadaşları (2019), uygun konularla ilgili yüksek lisans öğrencilerine süpervizyonun bir kısmının ileri düzeydeki doktora öğrencileri tarafından verilmesini önermektedirler. Bu öneri bu araştırma bulgularında doktora öğrencilerinin lisans öğrencilerine süpervizyon vermesi şeklinde ifade edilmiştir. Bu işbirlikçi yaklaşımın hem lisans ve lisansüstü öğrenciler hem de akademik personel açısından olumlu sonuçları beraberinde getireceği düşünülmektedir. Araştırmada süpervizyon sürecine ilişkin elde edilen bir diğer bulgu akran süpervizyonu yöntemine ilişkindir. Doktora öğrencilerinin informal şekilde akran süpervizyonundan yararlandıkları tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak süpervizyon dersleri yapılandırmasında akran süpervizyonunun yer alması önerilen bir başka konudur. Buna ek olarak süpervizyon sürecinin bir kuram çerçevesinde verilmesi, süpervizyonun bir dönem yerine iki dönem verilmesi, süpervizör başına düşen öğrenci sayısının azaltılması ve süpervizyonun yapılandırılmış teknikler yardımıyla verilmesi sunulan diğer önerilerdir.

Katılımcıların beklentileri ile Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü eğitiminin örtüşüp örtüşmeme durumuna ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla “Yüksek lisans/doktora eğitimine başlarken beklentilerinizi ve eğitim sürecinizi değerlendirdiğinizde örtüşen ve örtüşmeyen yönler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Beklentilerle örtüşen yönler teorik bilginin etkili şekilde verilmesi, alanda uzman akademisyenlerle çalışmak, belirli konu ve alanlarda derinleşebilmenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte sınırlı

sayıda akademik yayın yapmak, akademisyenlerin yayın konusunda teşvik etmemesi, belirli bir alanda uzmanlaşamaması örtüşmeyen yönler olarak belirlenmiştir. Gemme ve Gingras (2012), lisansüstü eğitimin her ne kadar bireysel gelişim, uygulamada yetkinleşme gibi kazançları beraberinde getirirse de temel olarak akademik çalışma yapabilme becerisine sahip akademik personel yetiştirme odaklı olduğunu ifade etmektedirler. Bu çalışmada alanda uzman akademisyenlerle çalışmak ve belirli konularda teorik anlamda derinleşmek yeterli görülürken bu yeterliliklerin araştırma ve yayınlara dönüştürülmemesi katılımcılar tarafından hayalkırıklığı olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru uzmanlaşma ile ilgilidir. Bu kapsamda “Bildiğiniz gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı alt uzmanlık alanlarından (kariyer danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı gibi) oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim sürecinizde hangi alanda uzmanlaşmayı hedeflediniz? Eğitiminizin bu açıdan değerlendirdiğinizde düşünceleriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların çok büyük bir kısmı lisansüstü eğitimin spesifik bir alanda uzmanlaşma sağlamadığını belirtmiştir. Daha öncede ifade edildiği gibi bireylerin psikolojik danışma hizmetini profesyonel düzeyde edinebilmesinde istihdam alanının ihtiyaçları ile bu ihtiyaçlara cevap verebilecek meslek elemanlarının doğru eşleşmesinin (fit) önemi vurgulanmaktadır (ACA, 2005). Doğru eşleşme uzmanlaşma mecburiyetini beraberinde getirmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Doğan (1996), Türkiye’de PDR lisans programının varlığı örnek bir model olmasına rağmen lisansüstü eğitimde meslek alt alanlarındaki uzmanlaşmanın istenilen düzeyde olmadığını vurgulamaktadır. Bu araştırma bulguları bu sorunun lisansüstü programlarda artışa rağmen halen geçerliliğini sürdürdüğünü göstermektedir.

Katılımcılara yöneltilen “Görüşmemizin başında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora yapma nedenlerinizi sormuştuk. Bu nedenleri de düşünerek Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde size katkısının en fazla olduğunu düşündüğünüz üç faktörü sıralayınız” sorusuna ilişkin elde edilen temalar akademik kimlik gelişimi, psikolojik danışma uygulamalarında yetkinlik, etkili iletişim becerileri, öz disiplin, hırslı kişilik yapısı ve statü temalarıdır. “Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yüksek lisans/ doktora eğitiminizde eksikliğini hissettiğiniz üç faktörü sıralayınız” sorusuna ilişkin elde edilen tema-

lar ise akademik yayın yetersizliği, uygulama derslerinin yetersizliği, etkili süpervizyon, fiziksel koşullar, derslerin derinlemesine işlenmemesi, diyalog eksikliği, hocaların yurt dışı konusunda yönlendirici olmaması/ mentörlük, Psikolojik Danışma ve Rehberlik uzmanlık alanlarında uzmanlaşma kazanılmaması, proje temelli çalışmaların olmaması temalarıdır. Bu sonuçlar Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü öğrencilerinin akademik kimlik gelişimleri ile birlikte psikolojik danışman olarak uygulama alanında gelişmelerine ve yetkinleşmelerine önem verdiklerini göstermektedir. Bu sonuca paralel olarak dikkat çeken bir diğer nokta uygulama alanında yetkinlik kazanımının belirtilmesi diğer taraftan bunun yetersiz bulunmasıdır. Bilindiği üzere psikolojik danışma belirli alanlarda uzmanlaşmayı ve bu alanlara bağlı olarak danışan görmeyi gerektirmektedir. Araştırma bulgularında da elde edildiği gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü eğitiminde staj yapılmaması, lisans üstü programların kariyer psikolojik danışmanlığı, rehabilitasyon danışmanlığı gibi uzmanlık alanları kapsamında olmamasının bu yetersizlik algısını oluşturduğu düşünülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak şu öneriler sunulmaktadır;

- Lisansüstü eğitim süreci programa giriş ile başlamaktadır. Dolayısıyla programa öğrenci alırken öğrencilerin belirli özelliklerinin gözönünde bulundurulması ve eğitim süreci boyunca bu özelliklerinin gelişiminin takip edilmesi önemli görülmektedir. Bu özelliklerden biri programa giriş amacıdır. Akademik danışmanın mentörlüğü bu noktada önem arz etmektedir. Öğrenci, akademik danışmanı ile birlikte zaman zaman amaca bağlı süreç değerlendirmesi gerçekleştirebilir.

- Lisansüstü eğitim akademik personel yetiştirmenin yanı sıra Psikolojik Danışma ve Rehberlik alt alanlarında uzmanlaşmış personel yetiştirmeyi de hedeflemektedir. Araştırma bulgularında da görüldüğü gibi uygulamada yetkin psikolojik danışman olmak lisansüstü eğitime başlamada önemli hedeflerden biridir. Bu noktada psikolojik danışman olarak kendini yetiştirmek isteyen öğrencilere yönelik tezli ve tezsiz yüksek lisans programlarının açılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu programlarla staj ve daha fazla danışan görme gibi fırsatlar oluşturulabilir. Bu şekilde psikolojik danışmanlara sunulabilecek iki önemli kazanım olduğu düşünülmektedir. İlki staj, süpervizörlük ve tez aracılığıyla uzmanlık kazanımıdır. Örneğin, evlilik ve aile danışmanlığında uzmanlaşmak isteyen psikolojik danışmanlar çiftleri ve aile-

leri danışan olarak görebilir, danışma deneyimlerini bu yolla arttırabilirler. İkincisi, öğrencilere psikolojik danışma bilgi ve becerilerin tamamının yüksek lisans ve doktora sürecinde sunulamayacağını, psikolojik danışman olarak bilgi ve becerilerin geliştirilmesinin sürekli bir çaba ve öğrenmeyi zorunlu kıldığı bilgisidir.

- Araştırma bulgularında elde edilen bir diğer sonuç akademisyen ve süpervizör yeterlilik algısıdır. Türkiye’de bilindiği üzere akademik personelin hem öğretici hem de araştırmacı rolü vardır. Bu iki rolü aynı anda gerçekleştirmek çok yüksek bir çabayı beraberinde getirmektedir. Bu sorun süpervizyon ile ilgili elde edilen bulgularda da kendisini göstermektedir. Psikolojik danışma uygulama derslerini veren akademisyenler hem teorik hem de uygulama süreci açısından eş zamanlı içerik sunmak zorunda kalmaktadırlar. Akademik personele düşen ders ve öğrenci sayısının fazlalığı beraberinde nitelik sorununu getirebilmektedir. Bu noktada Borders’in da (2014) belirttiği gibi süpervizyon sürecinde doktora öğrencileri ve üniversitelerin uygulama birimlerinde görev yapan psikolojik danışman ve akademisyenlerden yararlanabileceği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinin hem danışan görmek hem de etkili süpervizyon açısından çok önemli bir kaynak olduğu ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisansüstü öğrencileri için bu merkezlerin daha işlevsel hale getirilebileceği düşünülmektedir.

- Lisansüstü eğitim sürecinde lisansüstü öğrencilerin ders öğretme süreci ile ilgili bilgi ve beceri kazanmaları bir diğer önemli noktadır. Süpervizyon sürecindeki öneriye paralel olarak lisansüstü öğrencilerin bilgi, beceri ve donanımlarının lisans öğrencilerine aktarımı her iki grup açısından etkili sonuçlar yaratacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda elde edilen önemli bir bulgu lisansüstü öğrencilerinin akademi dışında bir alanda çalışıyor olmalarına ilişkindir. Bu noktada akademik çevreden uzaklık ve iş yaşamının zorlukları lisansüstü öğrencilerde enerji kaybına neden olabilmektedir. Bu nedenle bu öğrencilerin lisans öğrencilerine süpervizörlük yapmalarının hem sınıf yönetimi ve ders aktarmaya ilişkin bilgi ve beceri kazanmaları hem de daha iyi motive olmaları açısından etkili olabileceği düşünülmektedir.

- Araştırmanın en kritik bulgularından biri araştırma ve yayın eksikliğine yönelik bulgudur. Şüphesiz yüksek lisans ve doktora eğitim süreci yüksek düzeyde emek verilen bir süreçtir. Bu emeği verirken öğrenciler güdüleyici

faktörlere ihtiyaç duymaktadırlar. Akademik araştırma ve yayınlar bu faktörlerin başında gelmektedir. Araştırma bulgularında özellikle doktora sürecinin akademisyen odaklı ders aktarma şeklinde gerçekleşmesinin, proje ve araştırma temelli derslerin sunulmamasının beraberinde hayalkırıklığını getirebilmektedir. Bu nedenle derslerin yayın odaklı ve kollektif bir bilinçle gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir.

- Araştırma bulgularından elde edilen önemli bir nokta akademik danışmanlık sisteminin önemidir. Bilindiği üzere lisansüstü eğitim sürecinde öğrenci henüz tez aşamasına geçmeden akademik danışman edinmektedir. Akademik danışmanın önemi araştırma bulgularında farklı açılardan ortaya çıkmaktadır. İlki açık bir şekilde bilgilendirici olmakla ilgilidir. Örneğin katılımcıların eğitim süreçlerinde hissettikleri önemli bir nokta yurt dışı eğitim kaynaklarından yararlanmaya ilişkindir. Bu noktada akademik danışmanlar öğrenciler ile birlikte hareket edip yurt dışı kaynaklara erişim sağlamada destekleyici olabilir veya lisansüstü öğrencilerine temel bir akademik beceri olarak akademik hedef belirleme ve bu hedefe yönelik yurt dışı kaynaklardan yararlanmaya yönelik atölye çalışmaları gerçekleştirebilirler. Diğer dolaylı bir mentörlük süreci akran rehberliği uygulamasıdır. Örneğin; akademik danışman akran rehberliği yöntemi ile yurtdışı eğitim sürecinden geçen lisansüstü öğrencilerin bilgi, beceri ve tecrübelerinden lisansüstü öğrencilerin yararlanmasına aracılık edilebilir.

- Araştırmada elde edilen önemli bir bulgu akademik personelin rol model olmasıdır. Lisansüstü eğitime başlama ve sürdürmede rol model alınan akademik personelin önemi araştırmada elde edilen bulgudur. Bu sonuç "Nasıl bir akademik personel olacağım?" sorusuna da kaynaklık edebilmektedir. Akademik personelinin sadece teorik bilgiyi sunan kişi olarak algılanması beklentiler noktasında hayal kırıklığını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle hem mesleki kimlik hem de kişilik açısından çok yönlü, empati seviyesi yüksek, öğrencileriyle etkili iletişim kurabilen, kültüre duyarlı akademik kimliğe sahip olmanın önemi görülmektedir. Bu noktada akademik personelin de kendini her açıdan sürekli geliştirmesi önemli görülmektedir.

- Bu araştırma doktora eğitimi gören psikolojik danışmanlarla gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de yüksek lisans ve doktora eğitimi gören psikolojik danışmanların demografik değişkenleri farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle sadece yüksek lisans eğitimi gören psikolojik danışmanlar ile benzer bir araştırmanın gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- ACA (American Counseling Association) (2005). *The American Counseling Association code of ethics*. Alexandria, VA: Author.
- ACA (American Counseling Association) *Our vision and mission: aca’s strategic plan*. Çevrimiçi: 11.02.2020 tarihinde <https://www.counseling.org/about-us/about-aca/our-mission> adresinden erişildi.
- ALADAĞ, M. & KEMER, G. (2016) Clinical supervision: An emerging counseling specialty in Turkey. *The Clinical Supervisor*, 35, 2, 175-191. DOI: 10.1080/07325223.2016.1223775
- ALTEKRUSE, M. K., & Wittmer, J. (1991). *Accreditation in counselor education*. In F. O. Bradley (Ed.), *Credentialing in counseling* (pp. 53-62). Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.
- APA (American Psychological Association) *American Psychological Association Division 17*. Çevrimiçi: 11.02.2020 tarihinde <http://www.div17.org/wp-content/uploads/2012-CRSPPP-PETITION-w-Appendix.pdf> adresinden erişildi.
- APA (American Psychological Association) *Counseling Psychology*. Çevrimiçi: 11.02.2020 tarihinde <https://www.apa.org/ed/graduate/specialize/counseling> adresinden erişildi.
- AYDEMİR, S. & Çam, Ş. S. (2015). Lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü eğitimi almaya ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Education*, 4(4), 4-16.
- BİLGİN, M. (2000). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminde çağdaşlaşma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 1-16.
- BORDERS, L. D. (2014). Best practices in clinical supervision: Another step in delineating effective supervision practice. *American Journal of Psychotherapy*, 68(2), 151-162. DOI: 10.1176/appi.psychotherapy.2014.68.2.151
- BÜYÜKGÖZE-KAVAS, A. (2011). Bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulamalarına yönelik bir değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 433-441.
- CACREP (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs) *2016 CACREP Standards*. Çevrimiçi: 11.02.2020 tarihinde <http://www.cacrep.org/2016Standards.html#3> adresinden erişildi.
- CRESWELL, J. W., & MILLER, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130.
- DENZİN, D. K. (1989). *The research act: a theoretical introduction to sociological methods* (3rd Ed.). Dunfermline: Prentice Hall College Div.

- DOĞAN, S. (1996). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında meslek kimliğinin gelişimi ve bazı sorunlar. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7, 32-44.
- ERDEM, A. R. (2007). Öğretim üyesinin bilim insanı yetiştirme sorumluluğu ve bu sorumluluğun gerektirdiği mesleki etik. *Akademik Dizayn Dergisi*, 1(2), 77-81.
- GEMME, B. & GINGRAS, Y. (2012). Academic careers for graduate students: a strong attractor in a changed environment. *Higher Education*, 63(6), 667-683.
- KORKUT, F. (2007). Counselor education, program accreditation and counselor credentialing in Turkey. *International Journal of Advancement Counseling*, 29(1), 11-20.
- KORKUT, F. & MIZIKACI, F. (2008). Avrupa Birliği, Bologna süreci ve Türkiye’de psikolojik Danışman eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3, 99-122.
- LICHTENBERG, J.W., GOODYEAR, R. K., HUTMAN, H., & OVERLAND, E. A. (2016). Counselling psychology in the United States. *Counselling Psychology Quarterly*, 29(2), 216-224. DOI: 10.1080/09515070.2015.112720
- MCADAMS, C. R., & FOSTER, V. A. (2007). A guide to just and fair remediation of counseling students with professional performance deficiencies. *Counselor Education & Supervision*, 47, 2-13.
- MCCAUGHAN, A. (2010). *The preferred personality characteristics of master’s-level counseling trainees: Faculty perceptions of the admissions process*. Unpublished Dissertation, Idaho State University, Pocatello, ID.
- OWEN, J., HENDERSON, M. L., GORGENS, K., & NADKARNI, L. (2019). Psychologists’ role in master’s-level training in counseling: A wolf in the chicken coop or unlikely friends? *Training and Education in Professional Psychology*, 13(2), 100-105.
- ÖZYÜREK, R. (2019). Psikolojik danışman eğitimi ve mesleğin profesyonel kimlik gelişimi için gereksinim duyulan yasa ve yönetmelik düzenlemeleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 883-911.
- SANDELOWSKI, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27-37.
- ÜLTANIR, E. (2005). Türkiye’de PDR mesleği ve psikolojik danışma eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.